

Тема: «Мотря». Іван Мазепа – як «золота доба» Гетьманщини. Історичні факти і художній вимисел у трилогії.

Пояснення вчителя

Ознайомтеся з теоретичним матеріалом. Напишіть короткий конспект за прочитаним.

"Мотря" – це перші дві книги епопеї Богдана Лепкого "Мазепа". Письменник зображає один із найвеличніших і водночас найтрагічніших періодів в історії України.

Гетьманові Івану Мазепі доводиться протистояти не лише Петрові Першому, а й внутрішнім ворогам на кшталт Кочубея. Російський цар бачить Україну не лише як союзника у війні проти Швеції, а насамперед як частину імперії. Поки що він рахується з козаками, але хоче розчленувати нашу державу на окремі області, відібравши у гетьмана владу, зробивши його слухняним знаряддям у руках царя. Фактичним правителем України має стати фаворит царя – князь Меншиков. При цьому царські війська поводяться як у себе вдома. За будь-яку провину карають українців, вириваючи їм ніздрі чи відрізаючи вуха за давнім ординським звичаєм. Росіяни змушені самі добувати собі їжу, не гребуючи вбивствами, погромами, грабежами, згвалтуваннями. Іван Мазепа все більше переконується, що від російського царя нема чого доброго чекати. Тому й шукає союзників серед нового польського та шведського королів, щоби разом з ними протистояти Росії.

Однак чимало старшин і полковників на чолі з генеральним суддею Кочубеєм дивляться в бік Москви. Вони готові пожертвувати незалежністю України заради збереження власного багатства. Гетьман Мазепа зустрічає їхній глухий спротив. Поки що влада належить йому, але Іван Степанович розуміє, що у війні проти царя вони можуть засунути йому ножа в спину. Доводиться хитрувати, показувати на людях свою відданість цареві. Навіть найближчим однопумцям він не може всього сказати, готуючи їх до того, аби вони самі визріли до необхідності війни проти Росії. А без союзників – насамперед шведів – потуги України приречені на провал. Доводиться чути незадоволення простих людей, які думають, що Мазепа продався цареві. Гетьман готовий пройти і через це приниження, аби втілити в життя свої задуми.

Особиста трагедія гетьмана Мазепи полягає в тому, що він закохався у Мотрю, доньку Кочубея. Це його похресниця. Дівчина відповідає йому взаємністю. Але це не просто кохання з її боку. В гетьманові Мазепі вона бачить визволителя України від царського поневолення. Мазепа докладє всіх зусиль, щоби одружитися з нею. Якщо після багатьох пригод вдається прихилити на свій бік генерального суддю, який погоджується видати доньку за старого бойового товариша, то Кочубеїха категорично проти. Вона бачить свого чоловіка гетьманом. Заради цього готова вірою і правдою служити цареві. Мало не про кожний крок Мазепи доповідає Москві. Сама ж Мотря розуміє, що в цій ситуації може скувати Івана Степановича по руках і ногах. Замість того, щоб воювати з Росією, він віддаватиме сили на те, щоб одружитися з нею. Дівчина приймає непросте рішення. Вона йде від Мазепи, благословляючи його на подвиг.

Створюючи свою епопею, Богдан Лепкий не просто користувався архівними документами. Він вловив суть зображуваної епохи. Також письменник не пішов за своїми європейськими попередниками, які зображували Мазепу як старого романтика, що закохався в свою похресницю. У нього гетьман – насамперед державний діяч, який підпорядковує мрії про незалежність України всі інші пристрасті й бажання. Саме це є основою епопеї про Мазепу.

Звичайно, таке трактування подій викликало спротив з боку російської та радянської влад. Ще за Петра Першого Мазепа був визнаний зрадником Російської імперії. Російська церква проголосила йому анафему. Вільнодумство українців, їхнє прагнення до незалежності в розрахунок не брались. І досі кремлівські засоби масової інформації зображають Мазепу як ворога народу. Ось тільки чийого? Якщо вірити Путіну, то росіяни й українці – один народ. Звісно, це не витримує жодної критики з історичної точки зору. Але в гібридній війні, розв'язаній Росією проти України, всі засоби згодяться.

Епопея Богдана Лепкого "Мазепа" вражає своєю актуальністю. Письменник ніби застерігає прийдешні покоління українців: не повторіть помилок минулого, внутрішній ворог не менш небезпечний, ніж ворог зовнішній, а розбрат здатний поховати нашу незалежність.

Образ Мотрі, який є центральним у цих перших книгах, виписаний автором з любов'ю. Перед нами у всій красі постає дівчина, яка розуміє велич України у світі. Але за це треба боротись. Вона жертвує власним коханням заради того, аби гетьман Мазепа здобув Україні незалежність. В міру своїх сил і здібностей Мотря готова допомагати йому. Їй прикро, що батьки не такі величні у своїх помислах, як Іван Степанович. Життя в розкошах не вбило її любові до простих людей, до України. Вона любить батька, який став жертвою деспотизму дружини. Кочубеїха ж ставиться до доньки як до нерідної – і це ще одна внутрішня трагедія, з якою доводиться зіштовхуватися Мотрі. Проте вона з гідністю виходить зі складних ситуацій. Ніщо не здатне вбити її віру в світле майбутнє України. Це одна з тих славних героїнь у нашій історії, на яких трималася держава.

Богданові Лепкому вдалося відобразити колорит епохи. Ми бачимо не чорно-біле зображення, а справжнє різнобарв'я. З такою ж скрупульозністю виписані характери багатьох літературних героїв. Мова і внутрішній стан кожного неповторні, що створює ілюзію правдоподібності. Звичайно, це художній твір, так що Богдан Лепкий сповна використав творчу фантазію. Але внутрішня логіка розповіді дозволяє вірити читачеві, що все відбувалося саме так, як про це розповідає письменник.

Епопеї Богдана Лепкого "Мазепа" не надано значного місця в історії української та світової літератури. Однак це глобальний твір, який дозволяє зрозуміти українство, його прагнення бути незалежним .

Домашнє завдання

Читати епопею Богдана Лепкого «Мотря» за посиланням

<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=6449>